

**ВІННИЦЬКА ОБЛАСНА РАДА НАРОДНИХ ДЕПУТАТІВ
ВІННИЦЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ЦЕНТР ЗАНЯТОСТІ**

Вінницький регіональний центр модульного навчання

В.Сердюк, М. Олійник, А. Коваль

Модульна технологія навчання з охорони праці

**Вінниця
Континент-ПРИМ
2004**

Положення про розробку інструкції з охорони праці (наказ Мінпраці і соціальної політики України, Комітету по нагляду за охороною праці від 29 січня 1998 року № 9, зареєстровано в Мінюсті України 07.04.98 № 226/2666).....	199
Національна програма поліпшення стану безпеки, гігієни праці та виробничого середовища на 2001-2005 роки (Затверджено постановою КМУ від 10 жовтня 2001 року N0 1320).....	200
Положення про порядок розслідування та ведення обліку нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві (Затверджено постановою КМУ від 21 серпня 2001 року № 1094).....	232
Порядок розслідування та обліку нещасних випадків невиробничого характеру (Затверджено постановою КМУ від 22 березня 2001 року № 270).....	296
Програма розвитку виробництва засобів індивідуального захисту працівників на 2001-2004 роки (Затверджено постановою КМУ від 8 серпня 2001 року, № 852).....	313
Перелік заходів та засобів з охорони праці, витрати на здійснення та придбання яких включаються до валових витрат (Затверджено постановою КМУ від 2 червня 2003 року, № 994).....	329

Вступ

Закон України "Про охорону праці" визначає основні положення щодо реалізації конституційного права працівників на охорону їх життя і здоров'я у процесі трудової діяльності, на належні, безпечні і здорові умови праці, ругулює за участю відповідних органів державної влади відносини між роботодавцем і працівником з питань безпеки, гігієни праці та виробничого середовища і встановлює єдиний порядок організації охорони праці в Україні.

Державна політика в галузі охорони праці базується на принципах пріоритету життя і здоров'я працівників, повної відповідальності роботодавця за створення належних, безпечних і здорових умов праці. Крім того передбачається підвищення рівня промислової безпеки шляхом забезпечення суцільного технічного контролю за станом виробництва, технологій та продукції, а також сприяння підприємствам у створенні безпечних та нешкідливих умов праці, комплексне розв'язання завдань охорони праці на основі загальнодержавної, галузевих, регіональних програм з цього питання та з урахуванням інших напрямків економічної і соціальної політики, досягнень в галузі науки і техніки та охорони довкілля. Створений механізм соціального захисту працівників, повного відшкодування шкоди особам, які потерпіли від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань, встановлені єдині вимоги з охорони праці для всіх підприємств та суб'єктів підприємницької діяльності незалежно від форми власності та видів діяльності. Держава приймає участь у фінансуванні заходів щодо охорони праці, залученні добровільних внесків та інших надходжень на ці цілі, отримання яких не суперечить законодавству при цьому використовуються економічні методи управління охороною праці, передбачається адаптація трудових процесів до можливостей працівника з урахуванням його здоров'я, забезпечує координацію діяльності органів державної влади, установ, об'єднань громадян.

Рекомендації Міжнародної організації праці щодо впровадження нових методів професійного навчання, підвищення кваліфікації впроваджуються в багатьох країнах світу. Вони, як ніякі інші, добре адаптуються до ринкової економіки, являються гнучкими, малозатратними, мають цілий ряд інших переваг і дозволяють суттєво покращити і доповнити традиційну систему професійного навчання та підвищення кваліфікації.

Значні переваги модульної технології професійного навчання дають можливість успішно її використовувати при навчанні, перенавчанні, підвищенні кваліфікації працівників, посадових осіб і спеціалістів з охорони праці.

Навчальний посібник знайомить читача з станом охорони праці, концепціями сучасного менеджменту професійної безпеки, розкриває суть ефективної технології навчання, містить окремі навчальні елементи, як складову зазначеної технології та основні законодавчо-нормативні документи з охорони праці і призначений для самостійного навчання з охорони праці.

До складу посібника включені основні закони України щодо охорони, здоров'я, соціального страхування від нещасних випадків, пожежної безпеки, санітарно-епідемічного благополуччя населення та ряд інших документів, які є необхідними в роботі посадової особи чи спеціаліста, що вирішує питання охорони праці.

Охорона праці: проблеми та шляхи покращення

За оцінками Міжнародного бюро праці щорічно нещасні випадки на виробництві і професійні захворювання забирають життя приблизно 2 млн. чоловік і Обходяться глобальній економіці в 1,25 трлн. доларів США. Статистичні дані Міжнародної Організації Праці (МОП) свідчать, що 4% світового валового продукту втрачається внаслідок нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань. У світі щороку трапляється 270 млн. нещасних випадків на виробництві, а також 160 млн. випадків професійних захворювань. Більше половини нещасних випадків припадає на сільське господарство. Велику стурбованість станом виробничого травматизму викликає вугільна галузь, будівництво та рибальство.

Загальносвітові проблеми охорони праці тісно зв'язані з процесами глобалізації економіки. Тиск, обумовлений світовою конкуренцією, примушує деяких роботодавців економити на охороні праці і розглядати профілактику травматизму і охорону здоров'я робітників не як інтегральний компонент управління якістю, а як додатковий бар'єр на шляху збільшення вартості продукції. Зношена техніка, заборонена для експлуатації в багатьох країнах, переміщується в країни з низькими доходами, в зони вільної торгівлі, в яких правове регулювання охорони і гігієни праці, як правило, знаходиться на більш низькому рівні. Це повною мірою стосується України, яка через аварії, травми, професійні захворювання щороку втрачає понад 1 млрд. гривень при цьому на виробництві гине 1300-1350 чоловік і травмується більше 26 тисяч осіб.

Деякі роки тому назад, до введення в дію Закону України "Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань, які спричинили втрату працездатності", величина регресних виплат з відшкодування заподіяної здоров'ю працівникам шкоди на окремих підприємствах вугільної галузі сягала 40% і більше фонду оплати праці, що заганяло

підприємство в глухий кут. Так у 2000 році при видобутку 1 млрд. тонн вугілля в США загинуло 30 гірників, а Україна втратила 316 чоловік на 10 млн. тонн видобутого вугілля (в радянські часи Мінвуглепром СРСР мидобував 800 млн. тонн вугілля в рік і втрачав 800 шахтарів). Вугільна галузь, як ніяка інша, є тим індикатором, що характеризує динаміку та стан охорони праці в Україні.

Наявність на підприємстві чітко налагодженої системи управління охороною праці, яка відповідає світовим стандартам, та її сертифікація кредитованим органом сприяє зміцненню його позицій на ринку і дає нові можливості для безпечної роботи, забезпечуючи таким чином конкурентну перевагу. Покращання ситуації та довгостроковий успіх діяльності підприємства визначається можливістю постійно вдосконалювати продукцію, послуги фірми, системи збереження здоров'я людей і середовища, в якому вони живуть і працюють.

Для того, щоб Україна зайняла гідне місце, а продукція вітчизняних підприємств могла конкурувати на світовому ринку, в країні мають знайти широке розповсюдження нові системи сучасного менеджменту і міжнародні стандарти якості, що вже впроваджені в розвинених країнах світу, а саме:

- системи менеджменту якості і ІЗО 9000;
- системи екологічного менеджменту і ІЗО 14000;
- системи управління промисловою безпекою і здоров'ям і ОНЗАЗ 18001, Zateгу Ceri.;
- системи менеджменту якості в автомобільній промисловості і 05-9000, УРА 6.1, ТЗ 16949;
- системи менеджменту якості в області телекомунікацій і ТІ, 9000;
- системи менеджменту якості в авіаційній промисловості і АЗ 9100/ЕМ 9100;
- системи менеджменту якості в області розробки програмного забезпечення і ТівкіТ, ВЗ 8800;
- системи менеджменту якості при виробництві медичного обладнання і ЕМ 46000;
- систем управління безпекою харчових продуктів і НАССР, ВРС;
- системи управління соціальною відповідальністю і ЗА 8000;
- інтегровані системи менеджменту, які уміщують в собі дві або більше з вище перерахованих систем.

Новим та вкрай важливим кроком для країни є введення в дію **системи управління професійною безпекою та здоров'ям**, або іншими словами — системи менеджменту професійної безпеки (СМПБ) **за ОНЗАЗ 18001**. Стандарт ОНЗАЗ 18001 ще не отримав статусу міжна-

родного стандарту 150, але він є одним з найбільш досконалих стандартів менеджменту, особливо для підприємств з шкідливими умовами виробництва. В його основу покладена ідентифікація небезпечностей і оцінка ризиків, пов'язаних з цими небезпечностями. Система менеджменту базується на управлінні персоналом, виробничим середовищем при мінімізації ризиків, пов'язаних з небезпечними факторами виробництва.

Сьогодні ряд підприємств України впроваджують систему менеджменту промислової безпеки і здоров'я (СМПБ) і ОН5А3 (Оссираіопаі Неалп апсі Затеіу Аззиагапз Зузіет). Це робиться тому, що: по-перше, впровадження подібних систем є вимогою зарубіжних партнерів до вітчизняних підприємств; по-друге, при цьому забезпечується зменшення рівня травматизму і захворювань; по-третє, відкривається можливість раціонального використання коштів, направлених на охорону праці.

Наявність на підприємстві міжнародного сертифікату ОНЗА3 18001 свідчить про прогнозованість та керованість охороною праці та зменшення вірогідності втрати майна при аваріях. Крім того, таке підприємство є більш привабливим для внутрішнього і зовнішнього інвестора тому, що високий рівень профілактичної роботи з охорони праці дає можливість зменшувати розміри виплат страхових внесків до Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань. Реалізація основних положень Конвенції 174 від 2 червня 1993 р. МОП "Про запобігання значним промисловим аваріям" дає відповідь та розкриває суть відмінностей концептуального підходу до охорони праці в нашій країні та розвинених країнах світу.

Для покращення ситуації з охорони праці необхідно акцентувати **умгу** насамперед на вирішенні таких проблем:

- витрати на охорону праці на підприємстві мають відповідати фактичному рівню небезпечних і шкідливих виробничих факторів;
- **на** підприємстві в перспективі має бути впроваджена СМПБ, яка
 - **більш** емкою і адаптованою до ринкової економіки ніж вітчизняна оистема управління охороною праці (СУОП) ;

< **НМЧІННЯ 3** охорони праці має базуватись на основі модульного під-ищу

^ **Ж И И Ю** **Проблемою** покращення ситуації в охороні праці, за умов **ИМІНООВИХ** ресурсів підприємств, є покращення якості системи **Охорони** праці. По своїй суті система навчання з охорони

- **і**мо була перенесена від планової соціалістичної і | **на іазнала** ніяких змін.

1" **№ ТИК, ЩО** зміст вітчизняних навчальних програм **"ИТй** фундаментальним і зарегламентованим і є

не гіршим ніж в розвинених країнах. Лише упродовж перших 10 років незалежності України було розроблено і введено в дію понад 200 нормативних актів з охорони праці, офіційно ж діє понад 1500 нормативно-правових актів з охорони праці і здоров'я. В той же час на підприємствах і досі не відпрацьована чіткі СУОП та система технічного аудиту. Всі нормативні акти регламентують ті чи інші вимоги перевірки, показники контролю тощо, але вони не передбачають постійної системи технічного аудиту і ідентифікації небезпечностей, визначення ризиків, що з ними пов'язані за всіма видами діяльності, необхідності складання реєстру ризиків, ранжирування та розробки заходів щодо управління суттєвими ризиками.

Для працюючої людини існує ризик бути враженим електричним струмом, чи отримати якусь іншу травму. Ризик, тобто сполучення вірогідності події і отримання негативних наслідків та небезпека, а це джерело або ситуація, яка потенційно може призвести до погіршення здоров'я працівника, можуть бути оцінені кількісно. Стандарт ОНЗА3 18001 має перевагу в тому, що він націлює роботодавця на здійснення при проведенні навчання постійного аналізу ризиків, ідентифікацію всіх небезпечностей. Для тих підприємств, які впровадили систему якості за стандартом ІЗО 9000 і екологічного менеджменту ІЗО 14000, впровадження стандарту ОНЗА3 18001 не викликає особливих проблем, оскільки має певне підґрунтя.

Зміст тематичного плану і програми навчання посадових осіб і спеціалістів з питань охорони праці відповідно до "Типового положення про навчання з питань охорони праці", в певній мірі по суті, віддзеркалює зміст робочих програм середніх та вищих навчальних закладів. Проте навчання працівників, які є потенційними учасниками нещасних випадків — це дещо інший рівень. Розпізнавання помилок працюючої людини є вирішальним елементом як змісту навчального плану, так і управління діяльністю щодо створення безпечних умов праці. Традиційно радянська система підготовки робітників, в тому числі і з охорони праці, передбачала підготовку фахівців широкого профілю, але сьогодні в країнах з розвинутою ринковою економікою домінує вузьке, адресне високоякісне навчання, яке базується на питаннях функціональної діяльності професії чи спеціальності.

Навіть посадові особи, які займаються навчанням з охорони праці, **не** завжди це розуміють, часто підмінюють зміст "професійного навчання" на "професійну освіту", що не одне і те ж. Саме через це не досягається максимальна віддача від навчання з питань охорони праці. Навчальні програми, як правило, є загальними і не переробляються під кожну конкретну категорію працюючих, хоча в концепцію ОНЗА3 18001 покладена саме такий підхід, до навчання, коли для кожної

Науково-довідкове видання

В.Сердюк, М. Олійник, А. Коваль

Модульна технологія навчання з охорони праці

Редактор *Я. М. Загородня*
Комп'ютерна верстка *Г. А. Пешков*

Здано до складання 15.12.2003.
Підписано до друку 10.01.2004.
Формат 60 x 84 / 16. Папір офсетний.
Гарнітура Arial Суг. Друк офсетний.
Умов. друк. арк. 20,48. Зам. № 04-01.

Оригінал-макет та друк ПРВП "Континент-ПРИМ"

Свід. серія ДК № 737.

21100, м. Вінниця, вул. Козицького, 13.
Для листів: 21050, Вінниця-50, а/с 8199.
Тел./факс: (0432) 520-320.
E-mail: bago'z@yipnii{5a}.com